

LES TERMES DE BAETULO

Josep Lluís Sánchez Rebollo.
Col·legi Sant Andreu. Tutor: G. Martínez. 2n de Batxillerat.

INTRODUCCIÓ

Ens trobem cap al s. I a. C. a la península Ibèrica, on els ibers dominaven fins a l'arribada dels romans que, després de conquerir aquesta zona, van fundar la ciutat de Baetulo, on es van crear les seves termes de les quals tracta el meu treball.

BAETULO

Baetulo fou una ciutat fundada a inicis del s I a. C., a la plana, tocant al mar, amb comunicacions obertes i amb bones possibilitats agrícoles a la rodalia.

Topogràficament, Baetulo estava emplaçada damunt d'una petita elevació del terreny i entre dues rieres, la d'en Folc i la de Matamoros, típica ubicació de les noves fundacions romanes. Originàriament tenia unes 10 Ha. d'extensió. Fou una ciutat de nova planta i, encara que s'hi puguin trobar indicis d'hàbitat anterior, en tot cas, representa la creació d'un centre urbà establert al marge del nucli predecessor, el poblat ibèric del Turó d'en Boscà, amb un trencament topogràfic clar.

Aquests dos fets, l'extensió i la creació, fan pensar que una ciutat d'aquest tipus havia de sorgir com a iniciativa de l'autoritat romana. A més, Plini qualifica Baetulo com un oppidum ciuium romanorum, és a dir, una fortificació de ciutadans romans. Aquestes dades permeten afirmar, doncs, que Baetulo és una fundació romana feta amb aportació colonial, amb immigrants itàlics, que utilitzaria el model colonial romà, malgrat que no hagués rebut el títol ni l'estatus jurídic de colònia.

Fou una ciutat emmurallada i amb una ordenació urbanística que responia a un pla ortogonal orientat de nord-oest a sud-est, tendint a la regularitat, amb els eixos transversals paral·lels a la costa, encara que adaptant-se a les irregularitats del terreny. L'interior del recinte emmurallat estava distribuït en insulae o illes de cases, amb carrers de cinc metres i amb un sistema d'aferissaments per tal de salvar els pendents del terreny on s'assentava la ciutat. Al centre se situaria el fòrum, i la seva ubicació fou escollida intencionadament, partint de les característiques prèvies de la zona on s'establí la ciutat: el pendent d'un turó, pendent suau, però amb un desnivell brusc sobre l'inici de la platja.

El paper econòmic que desenvolupà Baetulo en aquells anys fou important. La ciutat estava situada –com hem vist– en una comarca amb grans possibilitats agrícoles, i alhora oberta a un comerç marítim important, quant a l'aprovisionament de les tropes i a les necessitats d'un mercat en creixement a les terres de l'interior.

EVOLUCIÓ DE LA INSTAURACIÓ DE LES TERMES I FUNCIÓ SOCIAL

A la primera etapa de la República, els romans tan sols disposaven dels escassos mitjans de les insulae per a rentar-se; un aiguamans i una galleda els cobrien les necessitats higièniques. Els primers banys tan sols eren al principi petits llocs sense luxes, oberts i regentats per empresaris privats que invertien així els seus diners en espera de beneficis. Administrats per homes de negocis que es feien mútuament la competència, els banys públics anaren tornant-se a poc a poc més confortables i amplis. Es van obrir també a les dones, s'hi va enriquir l'ornamentació, se'n van perfeccionar els serveis i s'hi van millorar les instal·lacions interiors, fins al punt que ni tan sols el més rics no els agradava de freqüentar-los. Des de final del s I aC, la gent anava als banys tant per rentar-se com per mantenir l'equilibri físic i procurar-se a més un plaer que sempre s'havia tingut en

alta estima. Quant a la gimnàstica i la freqüentació de la palestra, tan important en la vida dels grecs, tant sols es consideraven exercicis preparatoris per a un recorregut ritual les seves etapes del qual havien de ser respectades. A una estructura tan simple també s'hi podien afegir alguns altres detalls: sales per a jugar a pilota i per a rebre massatges o fins i tot per a depilar-se; tot això decorat amb marbres, obres d'art, brolladors, etc. Entorn d'aquell recorregut que combinava la higiene amb el plaer era possible de crear un ambient completament paradisiac.

Les termes eres sobretot una olor, la del fum de la fusta que es cremava sense parar. Aquell fum es convertia en un remolí d'aromes a la ciutat els dies de vent; per evitar que aquest aire i que el cel es contaminés, tan sols cremaven llenya d'abet. Boscos sencers es consumaven a causa de la utilització excessiva del foc en les termes que tant d'èxit tenien. Tota aquesta llenya s'emmagatzemava en diferents establiments, tallada i arreglada per esclaus.

PARTS I CARACTERÍSTIQUES DE LES TERMES DE L'ACTUAL MUSEU DE BADALONA

Les termes utilitzaven una estructura molt peculiar que permetia de mantenir la temperatura en les diferents dependències. Amb aquesta alternança de temperatura afavorien tant les condicions de neteja com les de relaxació dels músculs.

Les termes es dividien en tres parts: caldarium, tepidarium i frigidarium, però també caldria mencionar l'apodyterium.

CALDARIUM.- Situat en l'extrem nord-oest del cos principal trobem una sala rectangular, la més gran de l'edifici, de 10'85m. per 5'85m., interpretable com el caldarium de les termes. El seu eix major està orientat cap al sud-oest. Així queda la piscina, construïda al costat oposat, perfectament disposada per a rebre els raigs solars per les possibles obertures de la coberta. Sota aquesta piscina es trobava la caldera o hipocaust que escalfava l'aigua.

Aquesta sala és pavimentada amb un mosaic de petites tesselles blanques, d'1 a 2 cm. de costat, amb fileres de 8 a 12 tesselles, col·locades amb una tècnica molt visible, i amb dos motius ornamentals de tesselles negres sobre un fons blanc, l'un al centre de la sala i l'altre adossat a la paret sud-est a prop de l'angle format per aquesta i la piscina, a més d'una línia de pals, també amb tesselles negres, al llarg del costat nord-est, paral·lelament a poca distància de la piscina.

El motiu central forma un quadrat d'1'45m. de costat; al centre, un petit quadrat de tesselles negres en el qual s'inscriu en color blanc una roseta de sis pètals. Envoltant aquest quadrat hi ha una greca de traçat simple amb quadrats als espais lliures, una franja negra de cinc tesselles, i, com a marc del quadre, una línia de pals oberts per la part central de cadascun dels quatre costats.

El caldarium era la sala de temperatura calenta i els vapors de la sala afavoria la relaxació dels músculs i l'obertura dels porus de la pell per tal de facilitar la neteja corporal.

TEPIDARIUM.- Aquest tepidarium també és pavimentat amb un mosaic de tesselles blanques, disposades amb la mateixa tècnica constructiva que en el caldarium per filades de 8 a 12 tesselles. S'hi observen diverses reparacions ja antigues, algunes fetes amb tesselles negres i altres fetes amb tesselles d'una mida inferior que trenquen la uniformitat tècnica del mosaic original. A les parets, la sala tindria per tot el voltant els típics nixols o prestatges encastats a mitja alçada com al cas del caldarium. Aquí queda encara la meitat inferior de tots aquests a la paret sud-oest, en la part de la sud-est i l'arrencament del primer en la paret nord-oest, assentats en grans cadrials motllurats dels quals nou es conserven in situ.

Aquest tepidarium era la sala de temperatura tèbia que separava el frigidarium del caldarium per tal de separar també la temperatura de les dues sales i evitar el canvi bruscat de temperatura.

FRIGIDARIUM.- Una petita piscina ocupa tota la part nord-oest: està adossada a la paret i construïda amb murs de 0'50 m. d'amplada i no més de 0'35 m. d'alçada; per això és de profunditat escassa. La part interior és recoberta expressament per tal d'evitar la filtració de l'aigua. El paviment d'opus signinum, un xic deteriorat, i les juntures amb les parets nord-oest i sud-oest es protegeixen amb motllura en mitja canya. A la cara que dona a l'apodyterium té a més, aquest mur, un revestiment a base de tegulae col·locades en sentit vertical i amb un gruixut enlluïment sobre aquestes.

Aquesta era la primera sala situada al costat de l'apodyterium i es caracteritzava per la temperatura freda.

APODYTERIUM.- Es tractava d'una dependència exterior a l'aire lliure que normalment feia la funció de zona d'exercici.

CONCLUSIONS

Com a conclusions d'aquest treball podem dir que Baetulo era una ciutat poc rellevant en la península d'Hispania i de reduïdes mesures espacials. Per això les termes són també petites en relació amb altres termes o ciutats com ara les termes de Caracal-la, a Roma, que feien més de quatre vegades les de Baetulo. Amb aquesta dada podem veure la clara referència espacial de què parlem.

Quant a l'estat de conservació de les termes cal dir que es troben en un perfecte estat per la cura amb què foren tractades durant l'excavació i també a causa del bon manteniment que en fa el Museu de Badalona.

Una de les conclusions més importants és la funció tan important que adquirien les termes dins de les ciutats romanes, fins al punt de que la vida dels romans en depenia, en la mesura que els romans les utilitzaven tant com a bany relaxant com amb funció purament higiènica; la funció més important era la funció social, en la qual els homes i dones es relacionaven parlant de temes com ara de política.

Dins de la mateixa tasca social, les termes adquirien gran importància a causa de l'alt nivell d'homosexualitat que hi havia en aquesta època.

En l'arquitectura d'aquestes termes podem veure un cop més la gran capacitat i evolució constructiva que tenien els romans envers altres pobles o cultures.